

POSTANOWIENIE

Dnia 14 listopada 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania D. C. i Instytutu (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S.

o ustalenie obowiązku ubezpieczenia społecznego,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 14 listopada 2018 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołujących się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 31 sierpnia 2017 r., sygn. akt III AUa (...),

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

2. zasądza od D. C. i Instytutu (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. kwoty po 240 zł (dwieście czterdzieści złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 23 lutego 2015 r. Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. stwierdził, że D. C. nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu i wypadkowemu od 1 listopada 2012 r. jako pracownik u płatnika składek Instytutu (...) Sp. z o.o.

Odwołania od ww. decyzji wnieśli D. C. oraz Instytut (...) Sp. z o.o.

Sąd Okręgowy w S. wyrokiem z 24 maja 2016 r., sygn. akt VI U (...), zmienił decyzję z dnia 23 lutego 2015 r. i stwierdził, że D. C. jako pracownik u płatnika

składek Instytutu (...) Sp. z o.o. w S. podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu, wypadkowemu do 1 listopada 2012 r., z podstawą wymiaru składek odpowiadającą minimalnemu wynagrodzeniu za pracę (pkt I), oddalając odwołania w pozostałej części (pkt II) i znosząc między stronami koszty procesu (pkt III).

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżył organ rentowy w zakresie pkt. I i III oraz D. C. i Instytut (...) Sp. z o.o. w zakresie dotyczącym ustalenia podstawy wymiaru składek.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z 31 sierpnia 2017 r., sygn. akt III AUa (...), zmienił wyrok Sądu Okręgowego w zakresie pkt. I w ten sposób, że oddalił odwołanie (pkt I), oddalił apelację D. C. i Instytutu (...) Sp. z o.o. w S. (pkt II), rozstrzygając o kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym (pkt III).

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżyli w całości D. C. oraz Instytut (...) Sp. z o.o. w S.. Zarzucono niewłaściwe zastosowanie prawa materialnego, to jest: (-) art. 83 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p. przez zastosowanie przepisów Kodeksu cywilnego w sprawie unormowanej przepisami prawa pracy oraz zastosowanie przepisów Kodeksu cywilnego pomimo uznania przez Sąd drugiej instancji, że nie doszło do nawiązania stosunku pracy oraz zastosowanie art. 83 § 1 k.c. w sytuacji, gdy ustalony stan faktyczny nie wykazał istnienia przesłanek do ustalenia pozorności oświadczeń woli określonych w tym przepisie; (-) art. 22 k.p. przez jego niezastosowanie w sytuacji, gdy ustalony stan faktyczny jednoznacznie potwierdza nawiązanie stosunku pracy pomiędzy płatnikiem a odwołującym się; (-) art. 29 k.p. przez przyjęcie, że nie doszło do skutecznego zawarcia umowy o pracę, podczas gdy umowa ta spełnia wszystkie wymogi zawarte w art. 29 k.p. Ponadto, podniesiono nieważność postępowania w oparciu o art. 379 pkt 5 k.p.c. na skutek pozbawienia stron możliwości obrony ich spraw.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, argumentując, że ustalony stan faktyczny wyklucza zastosowanie do niego art. 83 § 1 k.c. Zdaniem skarżących, z analizy zgromadzonego materiału dowodowego wynika, że brak jest dowodów wskazujących na złożenie przez strony umowy o pracę pozornych oświadczeń woli.

W ocenie skarżących, niezbędne jest ustalenie przez Sąd Najwyższy relacji, jakie zachodzą pomiędzy przepisami Kodeksu pracy, to jest art. 22 i 29, a przepisami Kodeksu cywilnego (art. 83) w kontekście art. 300 k.p. W przekonaniu skarżących, do oceny nawiązania stosunku pracy w oparciu o umowę o pracę w pierwszej kolejności należy zastosować przepisy prawa pracy. Te zaś określają, kiedy dochodzi do nawiązania stosunku pracy i jakie wymogi powinna spełniać umowa o pracę. Skoro przez nawiązanie stosunku pracy rozumie się samo zobowiązanie do świadczenia pracy, to przedmiotem badania przez sąd w pierwszej kolejności powinno być zbadanie skuteczności zaciągniętego zobowiązania, a dopiero w dalszej części jego realizacja. Taka analiza powinna być dokonana w pierwszej kolejności w oparciu o przepisy prawa pracy, a dopiero gdy to nie dałoby rezultatu, należy zastosować przepisy Kodeksu cywilnego. W tej sprawie, Sąd Apelacyjny odwrócił kolejność, ignorując przepisy Kodeksu pracy i opierając wyrok bezpośrednio o przepisy Kodeksu cywilnego. Skarżący argumentowali, że zgodnie art. 300 k.p., przepisy Kodeksu cywilnego stosuje się do „stosunku pracy”. W niniejszej sprawie Sąd orzekł, że nie doszło do zawarcia stosunku pracy, a to stawia pod znakiem zapytania zastosowanie przepisów Kodeksu cywilnego. Według skarżących, jest to istotne zagadnienie prawne i Sąd Najwyższy powinien się do niego odnieść. Dodatkowo we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na nieważność postępowania.

Organ rentowy w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania, a także o zasądzenie od skarżącego na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości prawne lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3), lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Jeżeli okoliczności te nie zachodzą, Sąd Najwyższy, zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c., uprawniony jest do wydania postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej

do rozpoznania.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do zarzutu nieważności postępowania ze względu na pozbawienie strony możliwości obrony jej praw, strona skarżąca zarzut ten wiąże z dokonaniem przez Sąd drugiej instancji całkowicie odmiennej oceny dowodów prowadzącej do zmiany podstawy faktycznej wyroku. Zdaniem strony skarżącej, wobec ograniczeń podstaw skargi kasacyjnej, takie działanie Sądu Apelacyjnego skutkuje pozbawianiem jej możliwości poddania kontroli działań Sądu drugiej instancji, w efekcie pozbawianiem możliwości obrony jej praw. Okoliczności te nie uzasadniają twierdzenia o nieważności postępowania. Strona skarżąca opiera swoją argumentację na błędnym rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. Nieważność postępowania określona w art. 379 pkt 5 k.p.c. ma miejsce wówczas, gdy strona postępowania wbrew swojej woli zostanie faktycznie pozbawiona możliwości działania w postępowaniu lub jego istotnej części. Co istotne, stwierdzenie takiej okoliczności wymaga rozważenia, czy w konkretnej sprawie nastąpiło naruszenie przepisów procesowych i czy uchybienie to miało wpływ na możliwość działania strony oraz, czy - pomimo zaistnienia tych dwóch przesłanek - strona mogła bronić swoich praw. W orzecznictwie podkreśla się, że w celu stwierdzenia nieważności postępowania z powodu pozbawienia strony możliwości obrony jej praw konieczne jest zawsze uprzednie wykazanie naruszenia określonych przepisów dotyczących udziału strony w postępowaniu (przykładowo zob. wyrok Sąd Najwyższy z 15 października 2015 r., II CSK 690/14, LEX nr 1962512). Naruszeniem takim nie jest dokonanie przez sąd drugiej instancji odmiennej oceny dowodów i odmiennych ustaleń faktycznych w stosunku do oceny materiału dowodowego i ustaleń faktycznych dokonanych przez sąd pierwszej instancji. Zgodnie z art. 382 k.p.c. sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę ponownie na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji i w postępowaniu apelacyjnym. Wynika z tego, że sąd drugiej instancji ma obowiązek dokonać własnych ustaleń faktycznych, które mogą, ale nie muszą być zgodne z ustaleniami faktycznymi dokonanyymi przez sąd pierwszej instancji. Ustalenia sądu pierwszej instancji nie są dla sądu drugiej instancji wiążące (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 18 października 2017 r., II CSK 65/17, LEX nr 2427132). Tym samym okoliczność, że „sąd drugiej instancji dokonał

całkowicie odmiennej oceny dowodów i całkowicie odmiennie ustalił fakty” - nie świadczy o naruszeniu przez Sąd Apelacyjny przepisów procesowych skutkujących pozbawieniem strony możliwości obrony jej praw. Tym samym brak podstaw do stwierdzenia nieważności postępowania w tej sprawie, odpowiednio do przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na nieważność postępowania.

Strona skarżąca również nie wykazała oczywistej zasadności skargi kasacyjnej. W celu wykazania oczywistej zasadności skargi kasacyjnej nie wystarczy zawrzeć w treści skargi kasacyjnej stwierdzenie, że jest ona oczywiście uzasadniona, konieczne jest wykazanie tej okoliczności, przez odwołanie się do takiej argumentacji, która *prima facie* wskazuje, że zaskarżony wyrok został wydany z oczywistym naruszeniem prawa (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2007 r., II CSK 184/07, LEX nr 560541). Jeżeli więc przesłanką wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania miałyby być okoliczności, że skarga jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁴ § 1 w związku z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.), skarżący powinien w uzasadnieniu wniosku zawrzeć wywód prawny wskazujący, w czym wyraża się ta „oczywistość” i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia, koncentrując się na wykazaniu kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274). Argumentacji takiej zabrakło we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Przypomnieć należy, że w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym między innymi na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wywodu prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek. Ustawodawca nieprzypadkowo, konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia

podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) i obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest wszak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecnictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, iż takie okoliczności w sprawie zachodzą (postanowienia Sądu Najwyższego: z 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007, z 10 marca 2008 r., III UK 4/08, LEX nr 459291, z 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 404134 i z 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, LEX nr 406392). Wymagań tych skarżący nie spełnili.

Strona skarżąca jako okoliczność uzasadniającą przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazała także na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego. Istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., powinno dotyczyć przepisów ujętych w podstawach skargi kasacyjnej, a jego rozstrzygnięcie powinno mieć wpływ na wynik sprawy. Ponadto, problem przedstawiony jako zagadnienie prawne nie może sprowadzać się do zwykłej wykładni i stosowania prawa czy wątpliwości skarżącego odnośnie prawidłowości

rozstrzygnięcia jego indywidualnej sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 listopada 2014 r., II UK 134/14, LEX nr 2008662 oraz powołane tam orzeczenia). Strona skarżąca uzasadniając wniosek, wskazała na konieczność ustalenia przez Sąd Najwyższy relacji, jakie zachodzą pomiędzy art. 22 i 29 k.p. a art. 83 k.c. w kontekście art. 300 k.p. Nie sprecyzowała natomiast problemu prawnego, jaki wiąże się z wykładnią tych przepisów, i który dodatkowo byłby istotny i dotychczas nierozstrzygnięty. Uwzględniając treść art. 300 k.p. oraz bogate orzecznictwo Sądu Najwyższego odnośnie do możliwości zastosowania instytucji pozorności do oświadczeń woli stron zawierających umowę nazwaną umową o pracę (przykładowo por. wyrok Sądu Najwyższego z 29 czerwca 2017 r., III UK 172/16, LEX nr 2383245 oraz powołane tam orzeczenia), określenie relacji pomiędzy art. 22 k.p., art. 29 k.p. a art. 83 k.c. stosowanym do stosunku pracy odpowiednio w związku z art. 300 k.p. nie nasuwa wątpliwości, których rozstrzygnięcie nie byłoby możliwe w drodze zwykłej wykładni prawa. Dodać też należy, że z wskazanego wyżej orzecznictwa Sądu Najwyższego wyłania się jednolity pogląd, że wykonywanie bądź niewykonywanie obowiązków wynikających z zawartej umowy o pracę jest istotnym elementem oceny, czy strony ją zawierające złożyły oświadczenia woli dla pozorów oraz że samo formalne zawarcie umowy o pracę odpowiadające warunkom wskazanym w art. 29 k.p. nie oznacza jej skuteczności, jeżeli przy składaniu oświadczeń woli obie strony mają świadomość, że osoba określona w umowie jako pracownik nie będzie świadczyć pracy, a osoba określona jako pracodawca nie będzie korzystać z jej pracy, czyli gdy strony z góry zakładają, że nie będą realizowały swoich praw i obowiązków wypełniających treść stosunku pracy. Umowa o pracę jako zawarta dla pozorów jest nieważna (art. 83 § 1 k.c.) i nie może w związku z tym stanowić tytułu do objęcia pracowniczym ubezpieczeniem społecznym. Innymi słowy, stwierdzenie pozorności umowy o pracę przesądza o jej nieskuteczności nawet wtedy, gdy jej formalna treść odpowiada art. 22 i art. 29 k.p.

O kosztach wywołanych wniesieniem skargi kasacyjnej rozstrzygnięto na podstawie art. 98 § 1 k.p.c., art. 99 k.p.c. w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 w związku z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz.

265), oraz art. 108 § 1 k.p.c. - stosowanych w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.